

IN MEMORIAM

ЈОВАН ЋИРИЋ
Крупац (Пирот) 1922 – Ниш 2011.

Јован Ћирић се родио у Крупцу код Пирота у учитељској породици. Родовско стабло Ћирића по мушкој линији води порекло из пиротских села и Пирота, из редова варошке полусиротиње. У томе су вероватно биле садржане претпоставке уласка социјалистичких идеја у породичну лозу Ћирића око 1912. године, преко Ћирићевог оца Василија Ћирића, ондашњег ученика Учитељске школе у Алексинцу. Након Првог светског рата, овај учитељ се учланио у Комунистичку партију као један од њених утемељивача у Пироту. Цена овог политичког опредељења коштала га је после Обзнане заустављањем у војничком напредовању и једва сачуваном учитељском статусу. Родовско стабло професора Ћирића по мајчиној линији је из редова нишких занатлија.

Овакве породичне назнаке вероватно су допринеле сличности животног пута и Јована Ћирића, јер се и он од учитељских дана у Учитељској школи у Пироту нашао на стазама комунистичког покрета. Приликом оснивања СКОЈ-а (Савеза комунистичке омладине Југославије) 1939. године нашао се међу његовим првим члановима, а уочи Другог светског рата и у време његовог избијања био је секретар СКОЈ-а у Пироту. Преживевши рат, у којем је све време учествовао на страни револуције и у којем је, поред осталог, 1943. године од стране четничке организације осуђен на смрт, у којем су такође сви чланови пиротског СКОЈ-а храбро учествовали и добрим делом изгинули или по разним логорима депортовани. Тако се и Јован Ћирић ношен ветровима рата и револуције преко Аустрије нашао међу словеначким партизанима где је дочекао ослобођење. Након демобилизације из Југословенске народне армије, уписао је студије на љубљанском универзитету које је завршио 1951. године. Студирао је ондашњу такозвану девету студијску групу: географију, етнологију, социологију и националну историју. По дипломирању у Географском вестнику Словеније, објавио је 1954. године свој први научни рад „Ћилимарство у Пироту“.

По завршетку студија радио је као професор у осмогодишњој школи, гимназији, на вишој педагошкој школи, у Вишој економско-комерцијалној школи, у Балканолошком институту, на Природно-математичком факултету у Београду и на Филозофском факултету у Нишу. Године 1961. остварио је степен доктора географских наука на Универзитету у Љубљани и то је био први послератни докторат у Нишу и у ужој Србији ван Београда, чиме је добио место доајена у каснијој структури доктора наука у Нишу и југоисточној Србији. За свој докторски рад, који је носио наслов Савремени географски проблеми Ниша – услови досадашњег и могућности даљег развика, добио је Октобарску награду града Ниша 1962. године.

Подручје Ћирићевог научно-истраживачког интереса и стваралаштва је разноврсно. Ћирић је испољио разноврсне тематске и научне афинитете, односно способност да истражује и ради у више научних области: у економској географији, антропогеографији, регионалној географији, социологији насеља, етнологији, демографији, просторном планирању, урбанизму, туризмологији, методици и методологији наставе, историји и теорији, топонимији, а повремено и у етимологији. Његов научни рад и трагалаштво започели су у економској

географији, антропогеографији, географији насеља и туризмологији; овим подручјима припадају и његови први радови о Понишављу, Пироту и Нишу. Осим када је реч о његовој докторској дисертацији, међу овим радовима се посебно може указати на дело (књигу) *Географија Пироша*, на студије „Туристичке могућности Среза Ниш“, „Нишко туристичко подручје“ и „Природно географске основе урбанизације Ниша“, као и на теоријски рад (брошуру) *Географија од дескрипције до експликације и апликације*. Не напуштајући географију насеља, Ћирићев интерес се у наредној етапи ширио ка историјској географији и просторном планирању и урбанизму, односно, уопште, ка вишедисциплинарном и комплексном проучавању села и градова. С тог аспекта, урадио је и објавио 1974. године, у коауторству с Витомиром Живковићем, опсежно монографско дело *Крупац*. У следећој фази, у зрелијим годинама, његов научни интерес се померио и на демографију, социологију насеља, урбану историју и теорију. Поред тога, за потребе студената, писао је уџбеничку литературу, а урадио је и значајан број енциклопедијских одредница, прилога, новинских чланака и приказа.

Ако би се укупан Ћирићев рад, међутим, ближе одредио и систематизовао, видело би се да насељска – градска, сеоска и просторна проблематика обрађена у разним аспектима и веома често комплексно, у његовом стваралаштву заузима централно место. У приступу предмету, насељима, карактеристичан је практично-емпиријски и теоријски прилаз у скоро уравнотеженом односу. Осим што проучава рурални и урбани процес, он се у значајном броју радова бави актуелним и практичним питањима развоја, постављајући се и полазећи при томе од марксистичких основа.

Могао би, такође, бити споменут Ћирићев уређивачки, педагошки и друштвени рад. Поред рада у струци и науци, уређивао је више научно-стручних часописа и едиција, међу којима: *Географске свеске* и *Радове Више педагошке школе у Нишу*, *Пирошки* и *Нишки зборник*, *Социолошки преглед*, *Зборник радова Филозофског факултета у Нишу* и *Енциклопедију Ниша*. Изван наставе и науке, радио је у Урбанистичком, Планинарском и Туристичком савезу у географском и социолошком друштву, у комисијама, као члан савета или на други начин у друштвено-политичким, општинским и радним телима на Факултету. Као учесник на скуповима, као иницијатор и инспиратор, оцељивач, рецензент, писац предговора и промотер, охрабрујуће је деловао на низ личности, подстицајући их да се прихвате и истрају у истраживачком подухвату, упућивао их у методологију и „тајне“ овог посла, откривао његову лепоту, охрабривао и подстицао саговорнике да се опробају у науци.

* * *

Систематизовано по научним областима, онако како је то урађено у Ћирићевој библиографији објављеној у Зборнику радова Филозофског факултета, целокупно Ћирићево дело припада корпусу 29 области и то:

- области теорије и концепцијским питањима;
- методологији;
- урбаној и руралној историји;
- историји;
- физичкој географији;

- антропогеографији;
- економској географији;
- регионалној географији;
- географији насеља;
- демографији;
- социологији насеља;
- социологији становања и архитектури;
- социологији културе;
- друштвеном планирању;
- просторном планирању и урбанизму;
- просторној економији;
- културном и историјском наслеђу;
- туризмологији;
- топологији;
- етнологији;
- заштити животне средине;
- статистици;
- етимологији;
- педагогији, методици и школству;
- библиографији;
- хроници, извештајима и дискусији;
- енциклопедистици;
- приказима, освртима и поводима;
- разном и ближе неодређеном.

* * *

Представљајући живот и рад професора Јована Ћирића, на крају, требало би рећи још нешто. Иако је остварио пуни радни век и постигао старосну пензију, Ћирић је и даље стварао. Он је и даље био стваралачки расположен, интелектуално љубопитљив, радознао и немирног духа. Али, чини се, у овој су се фази донекле изменили његов интерес и природа стваралаштва. Професионалне теме су га мање интересовале, а више се окретао давнашљим пројектима који су имали, пре свега, интимни и постхумни карактер. Такође, потребно је подсетити на још једно подручје Ћирићевог рада које би, у случају да не буде поменуто, било огрешење о Ћирића. То је подручје сликарства. Мало је познато да је Ћирић већину својих радова сам илустровао, као и то да је у његовим мапама, поставкама и у Музеју Понишавља колектовано око стотину и педесет цртежа и акварела које је он урадио. Коначно, можда не би било сувишно споменути и Ћирићеву банку података, посебно о Нишу и нишком региону, на којој је радио око четири деценије. У питању је колекционисање и систематизација неколико хиљада докумената, записа и бележака и више хиљада топографских карата, планова, цртежа и фотографија документарног значаја из одређених подручја стварности. Бројност и чињеничност Ћирићевих радова добрим делом се може објаснити и овим материјалом. Овај облик Ћирићевог рада посебан је пример и доказ неопходности фондације и одређених припремних радњи као једне од темељних претпоставки за научни рад.

Миомир С. Наумовић